

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОСНОВИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ МОРАЛІ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Підготовлена доцентом кафедри Українського православ'я та теології
В.Й. Стецяком

Затверджена на засіданні кафедри Українського православ'я та теології
(протокол № 5 від 25.02.09)

Схвалено Вченою Радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Стецяк В. Й. Навчальна програма дисципліни “Основи християнської моралі” (для бакалаврів) – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Основи християнської моралі”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В наш час, коли відбувається становлення молодого Української держави, необхідно звернути увагу на зміцнення моральних цінностей в суспільстві.

Вища освіта покликана давати не тільки суму знань, а й виховувати в молодих людях природне прагнення до моральних ідеалів, спираючись на позиції духовного начала та образу Божого в людях.

Викладання дисципліни “Основи християнської моралі” у вищих навчальних закладах не суперечить їх світському характеру і розглядається як складова національного виховання в цілому. У християнській моралі сконцентровані найвищі цінності європейської цивілізації, а отже, християнські аргументи залишаються найвагомими. Зважаючи на те, що студенти можуть належати до різних конфесій, дисципліна “Основи християнської моралі” не нав’язує своєї точки зору, а ознайомлює з головними принципами православної християнської моралі, які є традиційними для України.

Мета вивчення дисципліни “Основи християнської моралі” – довести правдивість Євангельських принципів, на конкретних прикладах засвідчити їх актуальність. Дисципліна показує хибність гріховного життя людини у всіх сферах.

Студенти повинні зрозуміти, що першість у вирішенні сучасних проблем суспільства дедалі частіше належить людському факторові. Візьміть будь-яку проблему – війну, корупцію, злочинність, сім’ю – її вирішення залежить від конкретної людини, її моральних принципів. На жаль, нині ми є очевидцями розпаду особистості, духовної деградації суспільства.

Для відродження людської особистості студентам буде пропонуватись особистість Ісуса Христа. Христос – це втілення абсолютної істини, абсолютного добра, абсолютної любові, абсолютної правди. Христос – це Вічне життя. Він Сам про Себе сказав так: “Я є путь і істина і життя” (Ін. 14.6.).

Вивчення дисципліни “Основи християнської моралі” покликана внутрішньо збагатити студентів та сприяти кращому розумінню тих моральних засад, на яких ґрунтувався менталітет українців і які й нині є актуальними та впливовими в їхньому повсякденному житті.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОСНОВИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОРАЛІ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2 3	Змістовий модуль I. Вступні поняття про християнську мораль Сутність і зміст християнської моралі як системи знань Система знань про мораль Практика морального життя
4 5 6 7	Змістовий модуль II. Людина як творіння Боже Викривлення людської природи в гріхопадінні Автономний, гріховний розвиток людства Сучасна людина і кінець світу Людина – вершина Божого творіння
8 9 10	Змістовий модуль III. Основи християнської моралі Поняття про старозавітну етику та новозавітну мораль Ісус Христос як неперевершений моральний ідеал Моральне буття та воля Божа
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21	Змістовий модуль IV. Зміст і значення Євангельських заповідей Євангельська праведність. Відносини з Богом Принципова новизна Євангельського закону Людські відносини – гріховність та чеснота Побудова внутрішнього світу Практика новозавітного морального життя Радості та скорботи Євангельська правда та людські стосунки Любов Божественна і людська Віра і надія: етичний зміст Христос і святість. Цінність особистісного світу. Слава і подяка
Разом	годин: 108

ЗМІСТ
дисципліни
“ОСНОВИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОРАЛІ”

Змістовий модуль I. Вступні поняття про християнську мораль

Тема 1. Сутність і зміст християнської моралі як системи знань

Зміст морального життя як системи ціннісного ставлення особистості до Бога, людей, світу і до самої себе. Благо як зміст морального життя. Зв'язок та ієрархія моральних цінностей. Поняття про моральний закон і Божественне одкровення. Місце християнської моралі в курсі наук про людину. Божественне одкровення як джерело знання про мораль.

Література [2, 6, 10, 12, 23]

Тема 2. Система знань про мораль

Особисте моральне переживання та засвоєння моральних принципів. Законницьке й анархічно-сентиментальне ставлення до морального змісту життя. Емоції та моральні переживання.

Література [2; 5; 14; 18; 24]

Тема 3. Практика морального життя

Моральне становлення та деградація особистості. Взаємозв'язок між ідеалом, моральною нормою і дійсністю в особистій самосвідомості. Воля і моральне самовизначення. Моральний пошук правди і добра та достоїнство особистості.

Література [2; 5; 14; 16; 18; 25]

Змістовий модуль II. Людина як творіння Боже

Тема 4. Викривлення людської природи в гріхопадінні

Людина як образ і подоба Божа. Гріхопадіння та його наслідки. Пошкодження розумових, вольових і емоційних здібностей у гріхопадінні. Від помисла до страсті, розвиток гріха. Особливості ушкодженого гріхом буття. Свавілья як перекручення волі. Байдужість до духовного життя і захоплення порожніми цінностями світу. Безсилля в боротьбі з гріхом.

Література [4; 10; 15; 28; 40]

Тема 5. Автономний, гріховний розвиток людства

Непомірність і гріхи плоті. Скривлення людських взаємин. Пристрасна природа людини. Страсті: обжерливість, блуд, сріблολюбство, гнів, зневіра, сум, марнославство. Гордість як фундаментальна пристрасть. Душевні хвороби як вияв гріховного буття. Вплив світу, диявола і плоті на розвиток гріховної реальності. Старозавітна мораль. Особливості пристрасної природи сучасної людини.

Література [4; 10; 15; 31; 34]

Тема 6. Сучасна людина і кінець світу

Деградація суспільства і особистості. Нерозуміння очевидностей. Світ пристрастей сучасної людини. Психопатії і неврози. Моральні особливості людини нашого часу. Апостасія. Антихрист і його народ. Необхідність покаяння. Покаяння як моральне відродження.

Література [4; 7; 8; 25; 31]

Тема 7. Людина – вершина Божого творіння

Особливе місце людини в світі живих істот. Про матеріальну і духовну складову людини. Про людську гідність. Взаємовідносини між чоловіком та жінкою. Християнський погляд на жінку. Права людської особистості. Прагнення людини до самовизначеності. Критерії та орієнтири морального життя.

Література [2; 8; 9; 10; 13; 16; 24]

Змістовий модуль III. Основи християнської моралі

Тема 8. Поняття про старозавітну етику та новозавітну мораль

Основні принципи Мойсеєвого закону. Взаємовідношення між старозавітною етикою та благодатним змістом християнського морального світу. Синовня любов до Небесного Отця – основні вимоги новозавітної моралі. Вияв Божественної любові в Новому Завіті. Необхідність християнської віри. Практичне добродійство як вияв віри в Бога. Поклоніння, прославлення, сповідання Бога.

Література [1; 5; 10; 19; 22; 23; 25]

Тема 9. Ісус Христос як неперевершений моральний ідеал

Нова заповідь любові – головний зміст морального вчення Христа. Любов до Бога і ближнього в їхній взаємодії. Викривлене розуміння любові. Заповіді блаженства. Смирення: мир з Богом, світом і з собою. Кротість як вияв смирення. Христос і святі – зразки смирення. Терпіння та послух. Неправдиве смирення – шлях о самообману. Структура заповідей блаженства. Співвідношення євангельських цінностей і людських етико-психологічних принципів. Виконання Євангельських моральних законів як точна підстава особистого морального устрою.

Література [1; 4; 10; 11; 13; 16; 18; 21]

Тема 10. Моральне буття та воля Божя

Воля Божя про людину. Суд Божий і суд людський. Значення промислу Божого в житті людини. Промисел і благодать. Свобода людини і її викривлення. Пошук волі Божої. Одвічний конфлікт “бути чи мати” (дух чи матерія). Духовна самооцінка та розпізнання духів. Виконання волі Божої.

Література [2; 4; 12; 24; 28; 35]

Змістовий модуль IV. Зміст і значення Євангельських заповідей

Тема 11. Євангельська праведність. Відносини з Богом

Сповідування Бога. Переживання абсолютної цінності Божею особистості. Слідування за Христом. Прагнення до Богоспілкування. Праведність особистості в Ісусі Христі. Благочестя і благоговіння. Страх Божий. Людське милосердя як вияв подоби Божею милості. Виконання закону Ісусом Христом.

Література [11; 18; 36; 37; 40]

Тема 12. Принципова новизна Євангельського закону

Золоте правило моральності: “як хочете, щоб з вами поводитись, поведітьесь і ви так з іншими”. Заповіді як орієнтири морального життя. Моральний світ апостольських послань.

Священне передання і його зміст у контексті морального досвіду. Благодать і моральне переживання християнського життя.

Література [2; 4; 8; 12; 23; 33]

Тема 13. Людські відносини – гріховність та чеснота

Жертвоність у людських відносинах. Неосудження. Пошук добра та його виконання. Чистота внутрішнього світу в людських відносинах. Благодатні християнські обдарування. Сімейне життя. Подружні стосунки. Відносини між батьками та дітьми. Контроль за чистотою людських відносин. Основні гріховні вчинки щодо ближніх.

Література [14; 16; 20; 26; 30; 41]

Тема 14. Побудова внутрішнього світу

Краса внутрішнього світу. Природні почуття падшої природи. Протистояння злу. Подолання спокус. Духовний розсуд. Тверезість та внутрішня увага. Шляхи досконалості. Придбання добрих начал. Тіло – храм Божий. Піст та стриманість. Молитва як засіб Богоспівкування. Церковний досвід в протистоянні злу. Святість як головний напрям морального життя. Види і форми святості.

Література [2; 5; 7; 10; 13; 21; 27]

Тема 15. Практика новозавітного морального життя

Зміна розуму і серця. Покаяння як початок нового життя. Плоди духовного відродження. Аскетична творчість і боротьба із гріхом. Прагнення до пошуку волі Божої, її виконання. Про християнський послух. Досвід Церкви в протистоянні гріху. Постійність у духовному житті. Прагнення до духовного блаженства. Його зміст та форми.

Література [8; 12; 14; 19; 22; 34; 37]

Тема 16. Радості та скорботи

Радість та скорбота духовна. Страх Божий і радість. Скорбота та моральний світ. Скорбота і святість. Добровільні страждання. Значення скорботи в сучасному світі. Скорбота смирення і терпіння. Гріховна печаль та покаяння. Радість та скорбота з позицій тимчасового та вічного життя.

Література [2; 4; 8; 12; 15; 22; 41]

Тема 17. Євангельська правда та людські стосунки

Прагнення до чистоти в людських стосунках. Пошук і творіння добра людям. Прийняття ближніх як образу Божого. Служіння ближньому заради спасіння. Вияв морального змісту в людських відноси-

нах. Родина як мала церква. Взаємини між батьками та дітьми. Церква як вияв духовно-моральної єдності. Церква і громадське життя.

Література [4; 7; 8; 14; 16; 18; 28; 37]

Тема 18. Любов Божественна і людська

Про любов Божественну. Райська любов Адама і Єви. Любов і гріхопадіння. Заповідь про любов до Бога та ближнього в Старому Завіті. Про жертвну любов у Новому Завіті. Любов до ворогів. Властивості любові. Виховання в любові. Любов і молитва. Любов і Євхаристія. Любов і єдність сповідання. Любов вірних та ненависть світу. Різновиди викривлень та підмін любові.

Література [2; 5; 8; 11; 17; 21; 26]

Тема 19. Віра і надія: етичний зміст

Віра як релігійна категорія. Довіра Богу. Віра і вірність. Віра і спасіння. Євангельські образи спасительної віри. Невірство та маловірство. Віра і добрі вчинки. Взаємозв'язок віри і надії. Надія на вічне буття. Надія як християнська чеснота. Надія і молитва.

Література [3; 8; 13; 16; 22; 23; 37]

Тема 20. Христос і святість. Цінність особистісного світу

Христос – новий Адам. Служіння Христа. Божественність Христа. Досконалість Христа. Цінність людської особистості. Явлення досконалої людини. Наслідування Христових принципів. Святість та досконалість людини. Апостолство і святителство. Мучеництво. Преподобництво. Святість у світі. Дари та плоди духовні.

Література [4; 6; 11; 20; 25; 41]

Тема 21. Слава і подяка

Подяка Богу за Його милості. Прославлення Божественної величі. Слава Божа в Старому та Новому Завітах. Богосплкування через святу Євхаристію. Слава і Євхаристія. Христос перемагає смерть. Смерть та життя вічне.

Література [3; 5; 8; 11; 21; 24; 37]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Впродовж навчального процесу всі студенти повинні виконувати контрольні роботи у письмовому вигляді у формі реферату. Увага звертається не тільки на зміст, а й на правильність оформлення роботи. На практичних заняттях відбувається зачитування та обговорення тем, які отримує кожен студент. Список необхідної літератури вміщено в науково-методичному посібнику.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Причина та мета створення світу.
2. Гріховність людської природи.
3. Трьохскладова природа людини.
4. Про образ і подобу Божу в людині.
5. Походження та сутність зла.
6. Гріхопадіння прабатьків, його наслідки.
7. Класифікація страстей.
8. Усвідомлення гріха, його розвиток.
9. Про боротьбу зі страстями.
10. Страсть об'єднання та блуду.
11. Страсть грошолобства та гніву.
12. Страсть печалі, відчаю та неправди.
13. Страсть превозношення та гордості.
14. Про стан самообману.
15. Про чесноту покаяння.
16. Про послух та смирення.
17. Засоби укріплення духовного життя.
18. Молитва, сповідь та причастя.
19. Що означає “віра у Христа?”
20. Необхідність добрих діл.
21. Відношення до ближніх.
22. Нехристиянські системи етики.
23. Про християнську любов.
24. Вплив християнства на всі сторони життя.
25. Що таке Богопізнання?
26. Молитва Господня.
27. Християнські цінності та сімейне життя.
28. Заповіді Мойсея та Нагірна проповідь Христа.
29. Святість, як підсумок християнського життя.
30. Приклади святості.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Благо як зміст морального буття.
2. Об'єктивна змістовність морального світу.
3. Загальність моральної проблематики.
4. Ієрархія моральних цінностей.
5. Поняття про моральний закон та його зміст.
6. Місце християнської моралі в курсі наук про людину.
7. Божественне одкровення як джерело знання про мораль.
8. Моральне творення і руйнування особистості.
9. Воля і моральне самовизначення.
10. Моральний пошук правди і добра та достоїнство особистості.
11. Перекрученість морального буття.
12. Богообразність і краса цілісної особистості.
13. Наслідки гріхопадіння.
14. Особливості ушкодженого гріхом буття.
15. Свавілья як перекручення волі.
16. Духовна байдужість та захоплення марними цінностями світу.
17. Безсилля в боротьбі з гріхом.
18. Духовна боротьба та прагнення до зла.
19. Пристрасна природа людини.
20. Гордість як фундаментальна пристрасть.
21. Душевні хвороби як вияв гріховного буття.
22. Безсутність сатанізму.
23. Старозавітна моральність.
24. Євангельські моральні норми.
25. Віра як релігійна інтуїція.
26. Віра як прагнення людини до єднання з Богом.
27. Градація моральних цінностей.
28. Смирення як фундамент духовного життя.
29. Відновлення життя з Богом та ближніми.
30. Людське милосердя – вираз подоби Божественної милості.
31. Миротворництво як типологія “нового творіння”.
32. Золоте правило моральності.
33. Відновлення цілісності гармонії особистості.
34. Досвід Церкви в протистоянні злу.
35. Прагнення до духовного блаженства і його моральний зміст.
36. Прагнення до святості як головний напрям практичної моральності.

37. Форми святості.
38. Гуманізм.
39. Гуманізм у сучасному світі.
40. Моральний релятивізм.
41. Неосуд особистості і творіння внутрішнього світу.
42. Виявлення морального змісту в людських стосунках.
43. Сімейна етика. Взаємини батьків і дітей.
44. Церква як вияв духовно-моральної єдності.
45. Мораль суспільного служіння.
46. Розкриття морального світу у великих групах.
47. Вияв етичного змісту життя в контексті загальноцерковної моральності.
48. Церква і громадське життя.
49. Моральний обов'язок, правда і правило.
50. Критерії та орієнтири морального життя.
51. Спокуси та соблазни.
52. Зрада Бога ближнього і себе.
53. Світ пристрастей сучасної людини.
54. Апостасія.
55. Зміст покаяння та його необхідність.
56. Шлях набуття смирення.
57. Уподібнення Христу та єдність з Ним.
58. Христос як творець нового закону. Описання нового творіння.
59. Зв'язок Євангельського знання із Старим Завітом.
60. Суд Божий і суд людський.
61. Значення Промислу Божого в житті людини та його прояви.
62. Розуміння Волі Божої у власному житті.
63. Заповіді як критерії морального порядку.
64. Набір конструктивних моральних законів.
65. Способи реалізації моральних норм.
66. Пошук Божественного світу і Його сприйняття.
67. Жертвність у людських стосунках.
68. Гріх як негативна об'єктивна реальність.
69. Взаємний зв'язок між християнськими вірою, надією та любов'ю.
70. Благодатні дари Святого Духа та їхні плоди.
71. Особистість, суспільство та моральна проблематика.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРИ

Основна

1. *Архим. Софроний (Сахаров)*. Старец Силуан. – М., 1994.
2. *Архим. Платон (Игуменов)*. Православно-нравственное богословие. – ТСЛ., 1996.
3. *Архим. Иоанн (Шаховской)*. Избранное. – Петрозаводськ, 1992.
4. *Архим. Рафаил (Карелин)*. Путь христианина. – М., 1999.
5. *Архим. Тихон (Агриков)*. У Троицы окрыленные. – Свято-Троице Сергиева Лавра, 2000
6. *Бабков К. В., Шевцов Е. В.* Символ и духовный опыт Православия. – М., 1996.
7. *Бердяев Н.А.* О рабстве и свободе человека. – Париж, 1939.
8. *Духанин В.* Сокровенный мир Православия. – М., 2006.
9. *Евдокимов П.* Женщина и спасение мира. – М., 1999.
10. *Еп. Варнава (Беляев)*. Основы искусства святости. – Н. Новгород, 1996.
11. *Еп. Михаил (Грибановский)*. Над Евангелием. – Симферополь. 1998.
12. *Еп. Феофан затворник*. Начертание христианского нравоучения. – М., 1998.
13. *Иг. Филарет*. Конспект по нравственному богословию. – М., 1990.
14. *Ильин И. А.* Основы христианской культуры. – М., 1993.
15. *Карсавин Л.* Религиозно-философские сочинения. – М., 1994.
16. *Лега В. А.* О христианских основах культуры. – М., 2003.
17. *Лосский Н. О.* Условия абсолютного добра. – М., 1991.
18. *Лосский Н. О.* Ценность и бытие. – М., 2000.
19. *Митр. Антоний (Блюм)*. О вере. О молитве. – СПб., 1994.
20. *Митр. Антоний (Блюм)*. Человек перед Богом. – М., 1995.
21. *Митр. Антоний (Блюм)*. О встрече. – М., 1991.
22. *Николаева О.* Православие и свобода. – М., 2002.
23. *О вере и нравственности по учению Православной Церкви*: Сб. ст. – М., 1991.
24. *Олесницкий М.* Нравственное богословие. – СПб., 1907.
25. *Пестов Н. Е.* Современная практика православного благочестия. – СПб., 1994.
26. *Преп. Авва Дорофей*. Душеполезные поучения. – М., 1995.
27. *Преп. Иоанн Лествичник*. Лествица. – К., 2000.

28. *Прот. Е. Попов*. Нравственное богословие для мирян. – М., 1996.
29. *Прот. Н. Иванов*. О смысле жизни. – Клин., 1998.
30. *Прот. В. Попов*. Православие и свобода. – М., 1998
31. *Прот. В. Свешников*. Очерки христианской этики. – М., 2000.
32. *Прот. Гр. Дьяченко*. Духовный мир. – М., 1990.
33. *Сагарда Н.* Вера и жизнь христианская. – М., 1996.
34. *Свят. Игнатий (Брянчанинов)*. Сочинения. – М., 1996.
35. *Свят. Иоанн (Тобольский)*. Илиотропион. – М., 1994.
36. *Свят. Николай Сербский*. Объяснение десяти заповедей, данных Моисею. – Клин, 2007.
37. *Свящ. А. Ельчанинов*. Записки. – Париж, – 1990.
38. *Силюнова И.* Современная медицина и православие. – М., 1998
39. *Трубецкой Е. Н.* Ибранное. – М., 1997.
40. *Франк С. Л.* Реальность и человек. – М., 1997.
41. *Честертон Г. К.* Вечный человек. – М., 1991.

Додаткова

42. *Гусейнов А. А.* Введение в этику. – М., 1985.
43. *Гусейнов А. А., Геррлиц Г.* Краткая история этики. – М., 1987.
44. *Иванов В.* Родное и вселенское. – М., 1994.
45. *Кьеркегор С.* Наслаждение и долг. – К., 1994.
46. *Леви-Стросс Клод*. Структурная антропология. – М., 1983.
47. *Лосев А. Ф.* Держание Духа. – М., 1988.
48. *Неверович В.* Терапия души. – М., 2001.
49. *Очерки истории русской этической мысли.* – М., 1976.
50. *Пригожин И., Стенгерс И.* Порядок из хаоса. – М., 1986.
51. *Пьер Тейяр де Шарден*. Феномен человека. – М., 1965.
52. *Рейнер В., Смит Л.* Путешествие по миру мысли. – М., 2000.
53. *Хамитов Н.* Пределы мужского и женского. – К., 1997.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Основи християнської моралі”	4
Зміст дисципліни “Основи християнської моралі”	5
Вказівки до виконання контрольної роботи	10
Теми контрольних робіт	10
Питання для самоконтролю.....	11
Список літератури.....	13

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *І. О. Музика*

Зам. № ВКЦ-4658

Формат 60 84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний графаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*